

УДК 82-94:82.03:323.28(477:438)

Олеся Нахлік

ORCID 0000-0003-0086-4469

ПОЛЬСЬКА РЕЦЕПЦІЯ «СЛОВНИКА ВІЙНИ» ОСТАПА СЛИВИНСЬКОГО

Анотація. Сучасна українська культура впродовж останнього десятиліття розвивається в умовах глобального суспільно-політичного потрясіння, яким стала воєнна агресія сусідньої країни на суверенну українську територію. Відтак літературний дискурс в умовах кризи пострадянської системи цінностей з абсолютно нагальною потребою її переоцінки та одночасним (пере)осмисленням дійсності війни щораз більше тяжіє до творення нефікційної літератури як свідчення і/чи емоційного документування проживання українцями драматичних подій. Водночас творче письмо українських літераторів через «надавання форми пережитому» (О. Сливинський), вербалізуючи переживання і біль, стає теж, без сумніву, психотерапевтичним жестом, засобом ретравматизації. Позбавлені художньої гри короткі тексти-монологи «Словника війни» занурюють читачів у особливий спосіб архівації українського опору.

Ключові слова: документальна оповідь, читач, рецепція, переклад, війна, травматичний досвід.

Інформація про автора: Нахлік Олеся Степанівна, кандидат філологічних наук, кафедра прикладної лінгвістики, Національний університет «Львівська Політехніка».

Електронна адреса: o.nakhlik@gmail.com

Olesya Nakhlik

POLISH RECEPTION OF OSTAP SLYVYNSKY'S “DICTIONARY OF WAR”

Abstract. Ukrainian literature, above all non-fiction, over the last decade and especially after the outbreak of full-scale war, by recording current dramatic events and developing new discourses of war, reveals to the democratic world a culture

that still retains the potential to be an important way and element of the struggle for identity, for subjectivity in situations of extreme danger. At the same time, it is now particularly important to sound out these Ukrainian voices in European societies, for whom, after the Second World War and the numerous local conflicts of the last century, reflections on existential situations of captivity and torture, occupation-deoccupation, loss of home, death of loved ones, rape, commemoration, exile for reasons of active warfare, are gradually being placed more and more on the margins of socio-cultural discussions, and so the prospect of their oblivion and elimination is increasing. Translation as one of the cultural transfers provides an opportunity to bring all these traumatic experiences of Ukrainians closer to other national-cultural communities. The grand narrative is made up of smaller stories, and the truth belongs to the survivors and the traumatised. Dictionary of War as personal stories told by dozens of people in the first days of the full-scale war was compiled by the well-known Ukrainian poet, literary scholar and translator Ostap Slyvynsky and several other contributors. These are not only, perhaps even – not so much – individual feelings, expressions of the depth of emotional experience of the war, but already the first attempts to understand it more deeply, to find oneself in the present full of fear, uncertainty, to know oneself new in the new conditions of the destruction of existing axiological principles, the ongoing violence of the aggressor. After the terrible experiences, they try to build their own identity around them by giving new meanings to words. In the course of analysing the Ukrainian discourse on Dictionary of War and considering the so far rather sparse manifestations of the Polish reception of the translation, which was published almost simultaneously with the Ukrainian edition, the paper discusses the issues of conveying the traumatic experience of war to those who did not empirically experience it. Finding words in moments of powerful upheaval, through which literature spoke, and the artistic documentation of contemporary Ukrainian reality not only performed an informative function for the democratic audience about the course of the war, but most importantly, through the reading, created an effect of engagement and empathy.

Key words: documentary narrative, reader, reception, translation, war, traumatic experience.

Information about author: Olesya Nakhlik, Doctor of Philosophy, Institute of Computer Science and Information Technologies, Department of Applied Linguistics, Lviv Polytechnic National University.

E-mail: o.nakhlik@gmail.com

Ołesia Nachlik

POLSKA RECEPCJA „SŁOWNIKA WOJNY” OSTAPA SŁYWIŃSKIEGO

Abstrakt. *Ukraińska literatura, przede wszystkim non-fiction, w ciągu ostatniego dziesięciolecia i szczególnie po wybuchu pełnowymiarowej wojny z Rosją, poprzez rejestrowanie bieżących dramatycznych wydarzeń i rozwijanie nowych dyskursów wojennych, ujawnia przed światem demokratycznym kulturę, która wciąż zachowuje potencjał być ważnym sposobem oraz elementem walki o tożsamość, o podmiotowość w sytuacjach skrajnego zagrożenia. Jednocześnie szczególnie istotne jest obecnie brzmienie tych ukraińskich głosów w społeczeństwach europejskich, dla których po II wojnie światowej i licznych lokalnych konfliktach ubiegłego stulecia, refleksje nad egzystencjalnymi sytuacjami niewoli i tortur, okupacji-deokupacji, utraty domu, śmierci bliskich osób, gwałtów, upamiętnienia, uchodźstwa z powodów aktywnych działań wojennych, stopniowo lokują się coraz bardziej na marginesach dyskusji społeczno-kulturowych, a więc coraz bardziej zwiększa się perspektywa ich zapomnienia i eliminacji. Tłumaczenie jako jeden z transferów kulturowych daje możliwość przybliżenia innym środowiskom narodo-wo-kulturowym wszystkich tych traumatycznych doświadczeń Ukraińców.*

Wielka narracja składa się z mniejszych historii, a prawda należy do ocalałych i strauumatyzowanych. „Słownik wojny” jako osobiste historie opowiedziane przez dziesiątki ludzi w pierwszych dniach wojny na pełną skalę został ułożony przez znanego ukraińskiego poetę, literaturoznawcę oraz tłumacza Ostapa Sływińskiego oraz kilku innych osób. Są to nie tylko, może nawet – nie tyle indywidualne uczucia, wyrażenie głębi emocjonalnego doświadczenia wojny, ile już pierwsze próby jej głębszego zrozumienia, odnalezienia się w terażniejszości pełnej obaw, niepewności, poznawanie siebie nowego w nowych warunkach destrukcji istniejących zasad aksjologicznych, trwającej przemocy agresora. Po okropnych przeżyciach próbują oni przez nadawanie nowych sensów słowom zbudować wokół nich własną tożsamość.

W trakcie analizy ukraińskiego dyskursu o „Słowniku wojny” oraz rozpa-trywania na razie dość nielicznych przejawów polskiej recepcji przekładu, który ukazał się prawie równoległe z edycją ukraińską, w artykule zostały omówio-
ne kwestie przekazania traumatycznych doświadczeń wojennych tym, którzy ich empirycznie nie doświadczyli. Wyniki znalezienia takich słów w chwilach potężnych wstrząsów, dzięki którym literatura przemawia, a artystyczna doku-

mentacja współczesnej ukraińskiej rzeczywistości nie tylko wykonuje funkcję informacyjną dla odbiorców z krajów demokratycznych o przebiegu wojny, ale najważniejsze – poprzez lekturę wywołuje efekt zaangażowania i empatię.

Słowa kluczowe: *narracja dokumentalna, czytelnik, recepcja, tłumaczenie, wojna, traumatyczne doświadczenie.*

Nota o autorze: *Olesia Nachlik, Doktor filologii, Instytut Nauk Komputerowych i Technologii Informacyjnych, Katedra Lingwistyki Stosowanej, Uniwersytet Narodowy “Politechnika Lwowska”.*

E-mail: *o.nakhlik@gmail.com*

Постановка проблеми та її значення. Рефлексії над важливістю (ре)конструювання пам'яті в індивідуальному та колективному (націєтворчому) вимірі стали особливо важливими для українського суспільства після 2014 р., моменту поступового, але водночас остаточного розриву з колишнім гегемоном. Відтак виникла нагальна потреба у осмисленні фундаментальних змін колективної ідентичності в умовах нової травматичної дійсності війни, вимушеної міграції та інших соціальних досвідів, які стали актуальними для українців впродовж останніх десяти років, а особливо після російської агресії у лютому 2022 року. Увесь цей період сучасна українська культурна спільнота функціонує як особливий механізм, покликаний у ситуації масштабної екзистенційної загрози, фіксувати і вербалізувати індивідуальні історії, пережиті тут і тепер психологічне і / чи фізичне насильство, скеровуючи творчо-мистецький потенціал у конструювання спільного наративу як складової каркасу післявоєнного відновлення загальнонаціональної культурної системи. Завдяки перекладам відбувається поступовий трансфер цих оповідей-свідчень чи оповідей-рефлексій про російсько-українську війну до інших культур. Ті, хто не є ані свідком, ані учасником цих драматичних подій починають намагатися відчитати процес творення «нового соціального досвіду особистості», що вибудовується «на перетині свідчень війни та архівних спогадів чи уявлень про минуле» [8, с.109].

Мета статті. Аналізуючи функціонування «Словника війни» в українському культурному дискурсі простежити одну із спроб долання українцями мовчання як реакції на пережиту трагедію

через фіксацію у словах нових сенсів внаслідок зміни уявлень про себе та маркування свого й чужого простору довкола. Шляхом окреслення перебігу процесу польської рецепції збірки цих коротких я-оповідей визначити ступінь відчитання реципієнтами інших культур феномену ословлення межового емоційного та екзистенційного напруження у часи потрясінь. Особливістю зібраних у виданні за абетковим принципом роздумів є не лише зміст, який ґрунтується на документальності, але й часовий проміжок їхнього запису. Відомий поет, літературознавець та перекладач О. Сливинський, виконуючи функцію медіатора, задокументував у коротких монологах історії, які «(...) вже ніколи більше не будуть розказані так, як це сталося вперше, у ті перші години буквально після того, як люди прибули з різних міст, коли вони вивалилися з-під обстрілів чи окупації» [16].

Аналіз публікацій та досліджень. Наявність сьогодні чималої кількості перекладів «Словника війни» різними мовами, в тому числі й польською, є беззаперечним свідченням усвідомлення демократичними суспільствами загроз і викликів, джерелом яких внаслідок ведення політики геноцидів, знищення національних культур і стирання ідентичностей є диктаторські режими. У той же час прикметною є цілковита відсутність докладних наукових розвідок літературознавчого, мовознавчого чи міждисциплінарного характеру й звуження так національного, як і польського дискурсу рецепції до появи перекладу, розлогих коментарів Сливинського і співавторів-укладачів, перекладачів, видавців, а також кількох опублікованих в українському й польському медіадискурсі принагідних читацьких відгуків, коротких рецензій та публіцистичних текстів. Ймовірною причиною слабкого рецептивного резонансу «Словника війни» у сусідній країні є з одного боку – активна поява щоразу нових перекладів української нефікційної літератури про війну [15, 24]. З іншого – незважаючи на територіальну близькість сусідньої країни до теренів, де ведуться активні бойові дії, зіткнення з ризиками міграційної кризи і наслідками появи великої кількості біженців, польське суспільство

перебуває в іншій об'єктивній реальності, яка формує інші культурні запити і потреби. Тож вочевидь, для рефлексій в інших національно-культурних середовищах над особливим архівом війни, який розгортається для українців в реальному часі й просторі, конструюючи з унікальних життєвих епізодів колективну історію усієї країни, необхідна певна часова дистанція.

Варто також додати, що єдиною на сьогодні українською дослідницею, хто з застосуванням сучасних літературознавчих методологій, зокрема спираючись на ідеї літературної антропології, використала матеріал «Словника війни» для розгляду пошуків і творення нової мови в українській літературі після 2014 року і проаналізувала «літературну реакцію й рефлексію у ситуації загроженої людяності та прямого насильства а також зусилля літератури з подолання травми через досвід мовчання, побудову метонімічної поетики, заснованої на спільному перебуванні у фізичному та символічному просторі, через поетику голосу й поетику тіла, аж до зосередження творчого зусилля на рівні творення самої мови» є літературознавиця Олена Галета [1].

Виклад основного матеріалу. Навесні 2022 року в одній з розмов у межах спецпроєкту «Кожен на своєму фронті» Сливинський зізнавався у втраті здатності за допомогою метафоричної поетизованої мови вербалізувати тодішню реальність, яка настільки була «насичена, наповнена по вінця переживаннями, емоціями, подіями, новинами», що «у ній не залишається місця для фантазії» [6]. Про подібний досвід «оніміння», мовного безсилля, згадувала згодом восени українська дитяча письменниця Оксана Куценко «На якийсь день війни стало зрозуміло, що у мене цю мову відняло. 24 лютого 2022 року я була далеко від дому, що лише посилювало біль, – найрідніші були там. (...) Не одна я. На перший погляд дивно, що українські поети, які останні вісім років відрефлексували окупацію східних регіонів країни, не одразу знайшли слова. Ті самі поети, у голосах яких і до початку російської військової агресії вже пульсувало передчуття цієї війни, бо як ще пояснити ту ранню військову метафорику? Але зараз були шок і зупинка

дихання. Ні мозок, ні тіло, ні мова – ніщо не могло відповісти на цинізм і варварство росіян і на тривале вагання світу» [3]. Однак втрата мови і мовчання, уникання ословлення пережитого як природні захисні механізми, поступово зникали і відбувся вихід зі стану заціпеніння, повернення, подекуди схоже на «реабілітацію, коли людина наново вчиться ходити» [3], здатності вкладати у форму слова історії російсько-української війни. Саме під час своєї активної волонтерської діяльності у центрі психологічної допомоги та на Львівському залізничному вокзалі, Сливинський щодня спостерігав за десятками тисяч родин, що рятувалися від смерті, хтось мовчки, а хтось з гострою потребою говорити і бути почутим. Тож з'явився задум укласти своєрідний реєстр появи нових і втрати старих сенсів звичайних, часто вживаних у повсякденному житті, слів, подібно до написаного Чеславом Мілошем 1943 року в окупованій нацистами Варшаві поетичного циклу «Світ. Наївні вірші» з описами багатьох простих та знайомих речей, що виринали з пам'яті у важкі часи і виконували для їхнього автора та згодом читачів психотерапевтичну функцію.

Після розміщення на сторінці у Facebook хештегу *#військовий-словник* до реалізації проекту долучилося чимало людей, зокрема Анна Процук, Богдана Романцова, Олександр Моцар, Лариса Денисенко та інші. Зберігаючи найчастіше принцип анонімності (під текстами зазначена лише інформація про місто походження та ім'я співрозмовників), а лише декого із співавторів за їх попередньою згодою згадано у передмові до видання, укладач, без сумніву, брав до уваги не лише етичний принцип. На переконання Сливинського, важливо було контролювати, «Щоби надмір деталей, надмір обставин, конкретики не перекривав універсальну інтонацію тексту» [22], щоб особистий досвід давав можливість створювати універсалії, позаяк це одне з найважливіших завдань української культури – знайти мову відображення досвіду, який попри все й досі залишається локальним.

Для однієї зі співавторок, літературознавиці Богдани Романцової, «Словник війни» став колективною сповіддю і рівночасно

шансом народження нової мови, поверненням «сили словам» і віри у можливість «вибудовування діалогу» в умовах кризи, переоцінки вже існуючих аксіологічних систем. Саме в таких «моментях Катастрофи» (О. Романенко) до слів повертається їхнє первісне значення, відшаровуються метафори, множинність смислів. Відбувається, як слушно міркує Романцова, певним чином повернення у «старозавітні часи», до «давнього, архетипного звучання нашої мови» [9]. Рівночасно, без сумніву, ця мова кардинально змінюється, стаючи не такою звично комфортною, але «саме такі слова, голі, гострі, від яких лишається сама суть, пасують, аби говорити про наш стан. Бо це стан війни, і це слова війни» [10].

Впродовж року після повномасштабного російського вторгнення окремі фрагменти «Словника війни» були публіковані на фейсбук-сторінці Сливинського та сайті видавничого інтернет-проєкту «Читомо», а у травні 2023 року «весь наш 2022 рік у словах і голосах» вийшов друком у київському видавництві «Віват» [14]. Майже одночасно з українським у видавництві «Пограниччя» („Pogranicze”) з’явилося двомовне українсько-польське видання у перекладі Богдана Задури [21]. У своєму короткому відеозверненні до польських читачів один із засновників фонду «Пограниччя», у видавництві якого вийшов «Словник війни», Кшиштоф Чижевський влучно зауважив, що слід пам’ятати не тільки про «війну слів» у сучасному світі постійних спроб «сфальшувати реальність», але теж про «війну за слова», за те, щоб не дати їх в себе відібрати і зацікавленість агресора у затиранні значень деяких слів [21]. Однак, на переконання Сливинського, книжка мала б бути цікавою іноземному (польському) читачеві не лише можливістю прослідкувати модифікацію сенсів слів у новій реальності, коли «Значення деяких слів притуплюються, і їх треба гострити, як ніж каменем. Деякі, навпаки, стають такими гострими, що на них неможливо дивитися. Деякі слова взагалі відмирають і опадають. Деякі виринають з якогось минулого і починають знов означати, стають важливими» [14]. Реальні історії, пережити і розказані у «Словник війни» як своєрідна «трансляція голосів», «емоційний

вступ», привід до запитань й докладнішої розмови або й дискусії про причини російської агресії проти України, є також, а можливо навіть передовсім, запрошенням до співвідчування і співпереживання [22]. У рефлексії одного з оповідачів своєї історії «Я думаю, що існує паралельне життя. Де ми є такими, якими були до війни» як вираження сьогоденного екзистенційного досвіду українського суспільства руйнування, утрат фундаментальних засад функціонування, закладено потенціал емпатійного резонансу у читачів і саме це «глобальне повернення чутливості наша культура може зараз дати світу» [17].

Авторка одного з відгуків на вихід польського перекладу влучно зауважує, що чи не найбільше «вразити читача могло б те, як легко знецінюються, здавалося б, догматичні цінності». Скажімо, в умовах воєнного часу краса може стати поняттям пейоративним, небезпечним для життя [18]. З'являються новітні оксиморони, як от «радість зі злості». Особливу увагу рецензентки привертає густина сенсів у коротких за формою я-оповідах, позбавлених надмірних ліричних оздоб на зразок «Я не знаю», «я не пам'ятаю», «я піднімаю очі», «мені було так страшно», «я хотів би, щоб так було». У цих не-монологів без класичної структури (початку, розгортання, кульмінації і розв'язки) виведено у концепти назви матеріальних об'єктів (їжі, частин тіла, архітектурних елементів) чи абстрактних понять (біль, любов, радість), які усі без винятку «набувають статусу потужного символу» [18]. Це дуже різні голоси – солдата, вчительки, дитини, старенької жінки, вони розрізнені та неструктуровані, з відмінними стилями мовлення. Та вони часто мають один спільний наратив – спогади про часи до початку війни, у яких повсякденні дії як-от пиття кави, матеріальні речі (шампунь, плюшеве ведмежа) чи домашні улюбленці (канарка, кіт) набувають певного міфологічного виміру, уявно повертаючи співрозмовників укладачів словника у минуле як ідеалізований часопростір. Через такі психологічні практики долається травма від вимушеного переміщення, вони стають захисним механізмом, опорою у наповненому непередбачуваними подіями теперішньо-

му і пов'язаними з ними відчуттями розгубленості, безвиході, безнадії. Декому навіть починає видаватися, що війна відібрала усвідомлення трагічності і позбавила неймовірного страху втратити свій дім. У пізніших своїх текстах і інтерв'ю Сливинський пригадував, що його співрозмовники найохочіше розмовляли власне про дім як місце проживання і як символічний простір творення родинної історії, відтворюючи його з пам'яті або через фотографії. Прикметно, що натомість майбутнє у цих розповідях завжди залишалося присутнім радше як абстрактна категорія, у дуже шаблонних формулах [16]. Посилаючись на дослідження Р. Пападопулоса щодо поширених у суспільстві схем, за допомогою яких ми «розшифруємо» чужі страждання, українська дослідниця роману-травми О. Романенко згадує про поняття з праць Б. Андерсона «уявлені спільноти». Об'єднання індивідуальних історій, які вербалізують письменники, свідки, учасники драматичних подій витворює спільну мову, яка уможлиблює поєднання двох дискурсів: індивідуального (глибоко-особистісного, приватного) і колективного (зазвичай публічного), «у межах яких формується мова Перемоги, дискурс замовчування й дискурс формування нової мови, зрозумілої всім, хто пережив травму, подолання страху і травми, «мови відновлення» (Р. Пападопулос)» [8, с.110].

Варто зазначити, що окремим дослідницьким питанням повинен стати подекуди присутній у процесі читацької інтерпретації «Словника війни» широкий діапазон відмінностей між емоціями реципієнтів та емоціями, що здавалося б, становлять «матрицю» оповідей. Так, за словами Сливинського, «Люди, які потім читали ці тексти, звертали увагу на зовсім інші речі, ніж ті, які я сам помічав. Скажімо, організатор Deep Water Festival Аарон Гіклін, який запалився ідеєю представити «Словник війни» американській публіці, написав мені, що у «Словнику війни» є багато гумору» [5]. Базовими автентичними емоціями людини є жорстокість і сміх. Власне гумор є однією з ключових запорок виживання (надто — ментального і культурного) і складових життя загалом і суттєво він інтенсифікується під час війни, допомагаючи якщо

не долати страхи, то зменшувати їхній вплив на людину в реальності воєнного часу. За влучним висловом літературного критика Р. Семківа, «Сміх – це прерогатива тих, хто вижив, і це свідчення того, що вони живуть далі. Сміятися, щоб вижити, або вижити і сміятися – це дуже людське і супроводить людство віддавна» [4]. Натомість на іншу вагому деталь зібраних Сливинським текстів вказує польський публіцист і критик Гжегож Юзефчук. Для нього об'єднуючим смисловим центром роздумів над усіма оповідями стала «відсунута на задній план» музика: «У 76 коротких, пронизливих розповідях музику війни співтворяють притаманні їй особливі звуки, однак не стільки звуки бомбардувань, вибухів, пострілів, виття сирен, плачу, криків, як те, що є нормальним у цьому контексті – чи, радше, є пам'яттю про нормальність або ж очікуванням на неї, як називає це Оксана: коли «звуки повертаються у світ». Пам'ять про колядування і радіо з рок- і джазовою музикою чи здивування від звуку мелодії телефонного дзвінка» [19, s.23]. Ознакою війни є тиша, а отже, страх, загроза смерті, втрата домівки, невпевненість у завтрашньому дні – і його руйнування. Тож інстинктивно всі хочуть порушити «тишу війни».

Повертаючись до аспекту, який іще належить дослідити: ймовірні причини слабких проявів рецепції «Словника війни» через оприявлені різножанрові тексти-реакції в польському культурному середовищі впродовж більш ніж року після виходу перекладу, варто взяти до уваги проблематику значно ширшого трактування українців в Європі як суспільства травматизованого воєнним досвідом. Про це, зокрема, розмірковують Богдана Романцова у розмові з письменницею Євгенією Кузнецовою, ставлячи риторичне питання про наслідок довготривалого буття у воєнній реальності – кардинальні трансформації, що ускладняють або ж навіть зробляють неможливим діалог з західним світом, оскільки «у нас бачитимуть глибоко травмованих людей» [2]. Додам, що про «Словник війни» з перспективи культурної події, що стала можлива лише як результат травми від найбільш кривавого за останні десятиліття на європейському континенті конфлікту, пише теж

польська рецензентка. Одначе, історія, яку сьогодні творять українці, – не стільки про безсилля, жаль та відчай, як про стійкість, переосмислення та емпатію. «Після кожної війни мова народу стає іншою. Сьогодні вона обпечена війною, і надзвичайно сильна у своїй виразності. Тож наше покоління українських письменників є першим, яке працює цією новою у своїй силі українською, що вимагає особливої пильності і відповідальності» [3] – вказує вже згадувана Олена Куценко. Безперечно, травма від індивідуально-колективного пережитого повинна бути проговорена, мати голос, який почують інші. Травма також потребує культурних ритуалів. Як влучно зауважує польський філософ Пьотр Новак, «сьогодні вже неможливо вивчати тексти Алена Безансона, Ханни Арендт, Варлама Шаламова, Тадеуша Боровського, Густава Герлінга-Грудзінського, Чеслава Мілоша так, ніби нічого не сталося, ніби не було ані Ірпеня, ані Бучі, ані Маріуполя» [20]. Сучасні українські інтелектуали майже одностайні у думці, що найважливіша художня література як своєрідна універсалізація, узагальнення проживаного і пережитого українським суспільством під час часів опору імперським намірам тотального знищення суб'єктності своєї держави, буде написана пізніше і, ймовірно, навіть не самими українцями. Людська уява відстає від подій, потребує часової дистанції, щоб осягнути їхній сенс і збагнути вимір. Натомість, незважаючи на екстремальні обставини, практично з перших днів війни література, передовсім нон-фікшн, активно реагує і не лише фіксує шокуючі події війни, але теж намагається акумулювати досвід окупації, насильства, смерті, загрози втрати Державності, виконуючи першочергове завдання – зберегти мову і саму здатність говорити в прямому і переносному сенсі, адже як переконує у своєму есе теоретикія постколоніалізму Г. Співак «політика колонізатора та агресора полягає, перш за все, у позбавленні мови. Пригноблені – ті, хто перебувають в ролі жертви, — не можуть говорити» [11].

Висновки та перспективи дослідження. Рецепцію, як українську, так і в інших культурних середовищах, текстів на зразок «Словника війни» варто розглядати як спробу замислитися над

тим, хто і що здатні стати цеглинами у вибудовуванні, чи радше – відбудовуванні країни, яка не в метафоричному, на жаль, сенсі, відвойовує сьогодні не тільки своє право на свободу вибору якою бути, як теж – чи бути взагалі. Важливо розуміти, що чимало актуальних проблем не можна, а можливо навіть – згубно, відкласти на мирний післявоєнний час, а слід їх осмислювати, озвучувати та обговорювати тут і тепер. Часова перспектива, притуплюючи емоційні складові, безсумнівно, надає виваженості у трактуванні болючих тем, проте іноді вона ж розмиває чіткість оптики, яка потрібна, щоб усвідомити критично важливі для нового сенсотворення процеси, які тривають в історії української державності після Революції Гідності. Усе це поступово стає предметом національних та закордонних академічних досліджень. У цій розвідці на прикладі «Словника війни» як ще однієї фіксації колективного перепрочитання українцями новітнього періоду своєї історії, що, зокрема, уможливила також еволюція мови, сенсотворення слів у важкі часи, було радше окреслено перші кроки у вивченні процесу «намацування смислів для словесної репрезентації стану, в якому опинилася людина 24 лютого 2022 року і певний час після цієї точки» з аксіологічної перспективи, пошуку «слів до означення нового виміру життя – як українців, так і всієї світової спільноти» [7, с.803]. Після повномасштабного російського вторгнення індивідуальні досвіди українців вписуються в світовий контекст, бо врешті «Наша оповідь виходить назовні, розштовхується, посуває тектонічні плити сказаного й написаного про нас і замість нас за багато століть; навіть коли дуже важко, ми мусимо знайти форму, повернутися у стрій слів» [12].

ЛІТЕРАТУРА

1. Відкриті лекції професора кафедри теорії літератури та порівняльного літературознавства Олени Галети в Університеті Вісконсину у Медісоні // Інтернет-сайт філологічного факультету ЛНУ ім. І. Франка. – 16.03.2023. – електронний ресурс: <https://philology.lnu.edu.ua/news/vidkryti-lektsii-profesora-kafedry-teorii-literatury-ta-porivnialnoho-literaturoznastva-oleny-halety-v-universyteti-viskonsynu-u-medisoni>

2. Колегіна Н. Конспект розмови Богдани Романцової з Євгенією Кузнецовою / Наталія Колегіна // «Сенсор». – 16.08.2024. – електронний ресурс: <https://sensormedia.com.ua/books/konspekt-rozmovy-bogdany-romanczovoyi-z-yevgeniyeyu-kuznyeczovoyu/>
3. Куценко (Розумна) О. Мова поезії і втрат / Оксана Куценко (Розумна). ПЕН-Україна. – 20.10.2022. – електронний ресурс: <https://pen.org.ua/mova-poezii-i-vtrat>
4. Морі Є. Ростислав Семків, Діана Ключко та Павло Гудімов про гумор під час карантину / Євгеній Морі // Суспільне. Культура. – 5.04.2020. – електронний ресурс: <https://suspilne.media/culture/24605-rostislav-semkiv-diana-klocko-ta-pavlo-gudimov-pro-gumor-pid-cas-karantinu/>
5. Морі Є., Бліндюк М. Проект «Словник війни» презентують у Нью-Йорку – розповідає Остап Сливинський / Євгеній Морі, Марія Бліндюк // Суспільне. Культура. – 17.06.2022. – електронний ресурс: <https://suspilne.media/culture/247614-proekt-slovník-vijni-prezentuut-u-nu-jorku-rozpovidae-ostap-slivinskij/>
6. «Поезія також може бути засобом протидії пропаганді» – поет Остап Сливинський про «Словник війни», волонтерство й іноземців / Розмовляла Юстина Добуш // Національна спілка письменників України. – 04.08.2022. – електронний ресурс: <https://nspu.com.ua/novini/poeziya-takozh-mozhe-buti-zasobom-protidii-propagandi-poet-ostap-slivinskij-pro-slovník-vijni-volonterstvo-j-inozemciv/>
7. Пухонська О. Літературна рефлексія війни: від афективної до раціональної / Оксана Пухонська // „Slavia Orientalis”. – 2023. – Т. LXXII. – №4. – С. 799-814.
8. Романенко О. Хаос війни та криза ідентичності: типологічні домінанти оповіді про травму в сучасній українській літературі / Олена Романенко // Літературознавство. Мовознавство. Фольклористика. – 2023. – №2(34). – С.107-111.
9. Романцова Б. «Словник війни» Остапа Сливинського / Богдана Романцова // Збруч. – 16.05.2023. – електронний ресурс: <https://zbruc.eu/node/115426>
10. Романцова Б. Про «Словник війни» Остапа Сливинського / Богдана Романцова // «Український тиждень». – 12.01.2024. – електронний ресурс: <https://tyzhden.ua/bohdana-romantsova-pro-slovník-vijny/>
11. Семків Р. Хейтспіч, суржик та мовна толерантність. Про мову війни / Ростислав Семків // Суспільне. Культура. – 6.03.2023. – електронний ресурс: <https://suspilne.media/culture/405251-hejtspic-surzik-ta-movna-tolerantnist-literaturoznavec-rostislav-semkiv-pro-movu-vijni/>

12. Сливинський О. Форма для невідворотного / Остап Сливинський // Суспільне. Культура. – 17.03.2023. – електронний ресурс: <https://suspilne.media/culture/416904-forma-dla-nevidvorotnogo-kolonka-poeta-ta-perekladaca-ostapa-slivinskogo/>
13. Словник війни / упор. Остап Сливинський. – Київ, 2023. – 224 с.
14. Словник війни: короткі історії українського спротиву // ПЕН-Україна. – 22.04.2022. – електронний ресурс: <https://pen.org.ua/slovnuk-vijny-kоротki-istoriyi-ukrayinskogo-sprotyvu>
15. Трофименко Т. Що подарувати польським друзям: шість книжок від українських авторів / Тетяна Трофименко // Culture.pl. – 16.11.2023. – електронний ресурс: <https://culture.pl/ua/stattia/shcho-podaruvaty-polskym-druzyam-shist-knyzhok-vid-ukrayinskykh-avtoriv>
16. Якою є спільнота оповіді: Остап Сливинський про книжку «Словник війни» / Розмовляла Катерина Яковленко // Суспільне. Культура. – 24.05.2023. – електронний ресурс: <https://suspilne.media/culture/485674-akou-e-spilnota-opovid-i-ostap-slivinskij-pro-knizku-slovnik-vijni/>
17. «Якщо ми будемо фрагментуватися як спільнота, то точно не виживемо»: Володимир Ермоленко у розмові з Іриною Славінською // Суспільне. Культура. – 27.11.2023. – електронний ресурс: <https://suspilne.media/culture/626103-akso-mi-budemo-fragmentuvatisa-ak-spilnota-to-tocno-ne-vizivemo-volodimir-ermolenko-u-rozmovi-z-irinou-slavinskou/>
18. Akida M. Słownik wojny – Ostap Sływyński / Maria Akida // „Na ostrzu książki” – 1.01.2024. – електронний ресурс: <https://naostrzukuksiazki.pl/2024/01/01/slovnik-wojny-ostap-slywynski/>
19. Józefczuk G. Przełamywanie ciszy wojny / Grzegorz Józefczuk // „Pismo Folkowe”. – 2023. – nr 167 (4). – S. 23.
20. Nowak P. Kultura i wojna / Piotr Nowak // Culture.pl. – 26.05.2022. – електронний ресурс: <https://culture.pl/pl/artukul/kultura-i-wojna>
21. О „Словнику войны” Остапа Слывынского mówi Krzysztof Czyżewski // Pogranicze.sejny.pl – 25.05.2023. – електронний ресурс: <https://www.youtube.com/watch?v=1zHCoNics0A>
22. Слывыński О. „Словник войны”. Pogranicze w... książkach / Ostap Sływynski // Pogranicze.sejny.pl – 31.05.2023. – електронний ресурс: <https://www.youtube.com/watch?v=a6j94zWkj48>
23. Словник войны / Уłożył Остап Слывыński i in. / Тлум. z ukr. Bohdan Zadura. – Sejny, 2023. – 164 s.
24. Szwedowicz A. Українська література – два літа в обличчі війни / Agata Szwedowicz // Instytut Książki. – 23.02.2024. – електронний ресурс: <https://>

instytutksiazki.pl/aktualnosci,2,ukrainska-literatura-%E2%80%93-dwa-lata-w-obliczu-wojny,10458.html

REFERENCES

1. Open Lectures by Olena Haleta, Professor of the Department of Literary Theory and Comparative Literature at the University of Wisconsin at Madison [Vidkryti leksii profesora kafedry teorii literatury ta porivnialnoho literaturoznavstva Oleny Halety v Universyteti Viskonsynu u Medisoni] // Website of the Faculty of Philology of Ivan Franko National University of Lviv. 16.03.2023: <https://philology.lnu.edu.ua/news/vidkryti-leksii-profesora-kafedry-teorii-literatury-ta-porivnialnoho-literaturoznavstva-oleny-halety-v-universyteti-viskonsynu-u-medisoni>.

2. Kolehina N. Synopsis of the conversation between Bohdana Romantsova and Yevheniia Kuznetsova [Konspekt rozmovy Bohdany Romantsovoi z Yevheniieiu Kuznietsovoiu / Nataliia Kolehina] / Nataliia Kolehina // 'Sensor.' – 16.08.2024: <https://sensormedia.com.ua/books/konspekt-rozmovy-bogdany-romanczovoyi-z-yevgeniyeyu-kuznyeczovoyu/>.

3. Kutsenko (Rozumna) O. The language of poetry and loss [Mova poezii i vtrat] / Oksana Kutsenko (Rozumna). PEN Ukraine. – 20.10.2022. – electronic resource: <https://pen.org.ua/mova-poezii-i-vtrat>.

4. Mori E. Rostyslav Semkiv, Diana Klochko and Pavlo Hudimov on humour during quarantine [Rostyslav Semkiv, Diana Klochko ta Pavlo Hudimov pro humor pid chas karantynu] / Yevhen Mori // Suspilne. Culture. – 5.04.2020. – electronic resource: <https://suspilne.media/culture/24605-rostislav-semkiv-diana-klocko-ta-pavlo-gudimov-pro-gumor-pid-cas-karantynu/>.

5. Mori E., Blindiuk M. The Dictionary of War project will be presented in New York - Ostap Slyvynskyi tells [Proiekt 'Slovyk viiny' prezentuiut u Niu-Iorku – rozpovidaie Ostap Slyvynskyi] / Yevhen Mori, Maria Blindiuk // Suspilne. Culture. – 17.06.2022. – electronic resource: <https://suspilne.media/culture/247614-proekt-slovník-vijni-prezentuut-u-nu-jorku-rozpovidaie-ostap-slivinskij/>.

6. 'Poetry can also be a means of counteracting propaganda' – poet Ostap Slyvynsky about the 'Dictionary of War', volunteering and foreigners ['Poeziia takozh mozhe buty zasobom protydii propahandi' – poet Ostap Slyvynskyi pro 'Slovyk viiny', volonterstvo y inozemtsiv] / Interviewed by Justyna Dobush // National Union of Writers of Ukraine. 04.08.2022: <https://nspu.com.ua/novini/poeziya-takozh-mozhe-buti-zasobom-protidii-propagandi-poet-ostap-slivinskij-pro-slovník-vijni-volonterstvo-j-inozemciv/>.

7. Pukhonska O. Literary reflection of war: from affective to rational [Literaturna refleksiiia viiny: vid afektyvnoi do ratsionalnoi] / Oksana Pukhonska // *Slavia Orientalis*. – 2023. – Vol. LXXII. – No. 4. – P. 799-814.

8. Romanenko O. Chaos of war and identity crisis: typological dominants of the narrative of trauma in contemporary Ukrainian literature [Khaos viiny ta kryza identychnosti: ty polohichni dominanty opovidi pro travmu v suchasniy ukrainskii literaturi] / Olena Romanenko // *Literary studies. Linguistics. Folkloristics*. – 2023. – №2(34). – P.107-111.

9. Romantsova B. 'Dictionary of War' by Ostap Slyvynskiyi ['Slovyk viiny' Ostapa Slyvynskoho] / Bohdana Romantsova // *Zbruch*. – 16.05.2023: <https://zbruc.eu/node/115426>.

10. Romantsova B. About the 'Dictionary of War' by Ostap Slyvynskiyi [Pro 'Slovyk viiny' Ostapa Slyvynskoho] / Bohdana Romantsova // *Ukrainian Week*. 12.01.2024: <https://tyzhden.ua/bohdana-romantsova-pro-slovyk-vijny/>

11. Semkiv R. Hatespeech, surzhyk and linguistic tolerance. On the language of war [Kheitspich, surzhyk ta movna tolerantnist. Pro movu viiny] / Rostyslav Semkiv // *Suspilne. Culture*. – 6.03.2023. – electronic resource: <https://suspilne.media/culture/405251-hejtspic-surzik-ta-movna-tolerantnist-literaturoznavec-rostislav-semkiv-pro-movu-vijni/>.

12. Slyvynskiyi O. A form for the inevitable [Forma dlia nevidvorotnoho] / Ostap Slyvynskiyi // *Suspilne. Culture*. – 17.03.2023. – electronic resource: <https://suspilne.media/culture/416904-forma-dla-nevidvorotnogo-kolonka-poeta-ta-perekladaca-ostapa-slivinskogo/>

13. Dictionary of war [Slovyk viiny] / ed. Kyiv, 2023. 224 p.

14. Dictionary of War: Short Stories of Ukrainian Resistance [Slovyk viiny: korotki istorii ukrainskoho sprotyvu] // *PEN Ukraine*. 22.04.2022: <https://pen.org.ua/slovyk-vijny-korotki-istoriyi-ukrayinskogo-sprotyvu>.

15. Trofymenko T. What to give to Polish friends: six books from Ukrainian authors [Shcho podaruvaty polskym druziam: shist knyzhok vid ukrainskykh avtoriv] / Tetiana Trofymenko // *Culture.pl*. -- 16.11.2023: <https://culture.pl/ua/stattia/shcho-podaruvaty-polskym-druzyam-shist-knyzhok-vid-ukrayinskykh-avtoriv>.

16. What is the community of storytelling: Ostap Slyvynskiyi about the book 'Dictionary of War' [Iakoiu ye spilnota opovidi: Ostap Slyvynskiyi pro knyzhku 'Slovyk viiny'] / interviewed by Kateryna Yakovlenko // *Suspilne. Culture*. – 24.05.2023. – electronic resource: <https://suspilne.media/culture/485674-akou-e-spilnota-opovidi-ostap-slivinskij-pro-knizku-slovník-vijni/>.

17. 'If we fragment as a community, we will definitely not survive': Volodymyr Yermolenko in conversation with Iryna Slavinska ['Iakshcho my budemo

frahmentuvatysia yak spilnota, to tochno ne vyzhyvemo': Volodymyr Yermolenko u rozmovi z Irynoi Slavinskoiu] // *Suspilne. Culture.* – 27.11.2023. -- electronic resource: <https://suspilne.media/culture/626103-akso-mi-budemo-fragmentuvatisa-ak-spilnota-to-tocno-ne-vizivemo-volodimir-ermolenko-u-rozmovi-z-irinou-slavinskou/>.

18. Akida M. Słownik wojny – Ostap Sływyński / Maria Akida // „Na ostrzu książki” – 1.01.2024. – електронний ресурс: <https://naostrzukuksiazki.pl/2024/01/01/sownik-wojny-ostap-slywynski/>

19. Józefczuk G. Przelamywanie ciszy wojny / Grzegorz Józefczuk // „Pismo Folkowe”. – 2023. – nr 167 (4). – s. 23.

20. Nowak P. Kultura i wojna / Piotr Nowak // *Culture.pl.* – 26.05.2022. – електронний ресурс: <https://culture.pl/pl/artukul/kultura-i-wojna>

21. O „Słowniku wojny” Ostapa Sływyńskiego mówi Krzysztof Czyżewski // *Pogranicze.sejny.pl* – 25.05.2023. – електронний ресурс: <https://www.youtube.com/watch?v=1zHCoNics0A>

22. Sływyński O. „Słownik wojny”. *Pogranicze w... książkach* / Ostap Sływyński // *Pogranicze.sejny.pl* – 31.05.2023. – електронний ресурс: <https://www.youtube.com/watch?v=a6j94zWkj48>

23. Słownik wojny / Ułożył Ostap Sływyński i in. / Tłum. z ukr. Bohdan Zadura. – *Sejny*, 2023. – 164 s.

24. Szwedowicz A. *Ukraińska literatura – dwa lata w obliczu wojny* / Agata Szwedowicz // *Instytut Książki.* – 23.02.2024. – електронний ресурс: <https://instytutksiazki.pl/aktualnosci,2,ukrainska-literatura-%E2%80%93-dwa-lata-w-obliczu-wojny,10458.html>